

เทศน์เช้า วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ วันพระวันโกนเขาให้บริษัท ๔ ให้อุบาสก-อุบาสิกาได้แสวงหา แสวงหา คุณงามความดีของตัวเอง สิ่งแสวงหานั้น แสวงหามาเพื่อหัวใจ คุณทางโลกเขาจะ อาบเหงื่อต่างน้ำ ทำหน้าที่การงานกัน ชาวไร่ชาวนาเขาพยายามทำไร่นาของเขา เขาขุดดิน เขาต้องทำแปลงดิน ของเขา เพื่อจะทำไร่นาของเขา เพื่ออะไร? เพื่อปลูกผลหมากรากไม้เพื่อผลตอบแทนของเขา นั่นเขา ต้องทำไร่นาของเขา เขาต้องทำลงไปที่ดิน เราแสวงหาธรรมๆ เราแสวงหาธรรม เราต้อง แสวงหาหัวใจของเรา นี่เราทำนะ

เขาทำมาหากินกัน เขาต้องลงไปทำที่ไร่นาของเขา เห็นไหม หลวงปู่มั่นบอกว่าการทำนา ตั้งแต่ครั้งอดีตกาลมา แล้วในปัจจุบันนี้ แล้วอนาคตเขาก็ทำลงที่ดิน เขาต้องทำลงที่คั่นนาเขานั่นแหละเพื่อทำนา ทำทุกปีก็ได้ข้าวทุกปี ทำทุกปีก็ได้อาหารทุกปี ทำทุกปีก็ได้ผลประโยชน์ตอบแทนทุกปี

แต่ของเรา เวลาเราทำบุญกุศลของเรา เราทำของเราบ่อยครั้งเข้าๆ ให้มันเป็นจิตเป็นนิสัย ถ้าเป็นจิตนิสัยนะ เวลาคนสวดมนต์ คนสวดมนต์ทุกวันๆ ถ้าไม่ได้สวดมนต์เหมือนมันขาดอะไรไปเลยล่ะ

นี่ก็เหมือนกัน ทำบุญๆ คนทุกคนจะบอกว่า “ก็ทำบุญเพราะพระเป็นคนได้ใจ แล้วพระเป็นคนได้ พระก็ชวนให้ทำบุญไง”

พระเป็นคนได้ พระได้อะไรมา

เวลาเราเป็นศฤงคาร เราเห็นภัยในวัฏสงสาร เราทุกข์เรายากมากเราก็ไปบวชพระ เวลาบวชพระ ใจมันทุกข์นะ ใจมันทุกข์ ใจมันแสวงหาทางออกนะ ถ้าใจแสวงหาทางออก มันหาศีลสมาธิ ปัญญาเพื่อหัวใจของมันนะ เขาไม่ใช่บวชมาเพื่อหาผลประโยชน์หรือ เขาไม่ใช่บวชมาเพื่อหาปัจจัยเครื่องอาศัยหรือ นี่มันเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยนะ ถ้าพระที่บวชมา แสวงหาหลายๆ

แสวงหามาเพื่อพ้นจากทุกข์นะ เขาไม่เห็นสิ่งนี้เป็นเป้าหมายหรือ เป้าหมายของเขาคือมรรคผลนิพพาน ถ้าเป้าหมายของเขาคือมรรคผลนิพพาน เขาจะแสวงหาสิ่งใดเพื่อมรรคผลนิพพานของเขา

ฉะนั้น เวลาคนจะมาบวชพระมันเห็นภัยในวัฏสงสาร มันทุกข์ยากมานะ ถ้ามันทุกข์ยากมา เขาไม่ได้บวชมาเพื่อแสวงหาสมบัติสิ่งนี้หรือ เขาบวชมาเพื่อศีล สมาธิ ปัญญาของเขา ถ้าเขาแสวงหาศีล สมาธิ ปัญญาของเขา แต่คนเราเกิดมามีชีวิตใช้ใหม่ ชีวิตนี้ปฏิสนธิจิตมาให้พาเกิดใช้ใหม่ ในเมื่อมีชีวิตอยู่นี้ ชีวิต กวฬิงการอาหาร อาหารเป็นคำข้าว อาหารของร่างกาย

อาหารของใจๆ ใจ ถ้าอาหารของใจ แล้วถ้าเขาแสวงหาผลประโยชน์ทางโลกเขา เขาทำไรไถนาของเขา เขาต้องทำไปที่ไรที่นาของเขา เราจะมาประพฤติปฏิบัติธรรมกัน เราพยายามแสวงหาชีวิตของเขา เราพยายามความเข้าใจจะความจริงของเรา เราต้องหาหัวใจของเราให้เจอ ถ้าเราหาหัวใจเราเจอ พุทโธๆๆ พุทโธนี่พุทธานุสติ พุทธานุสติมันเป็นคำบริกรรม มันเป็นคำบริกรรมนะ มันก็เหมือนอาหาร อาหารเรากินเข้าไปเพื่ออะไร? กินเข้าไปเพื่อประทังความหิวกระหาย กินเข้าไปเพื่อประทังชีวิต กินเข้าไปนะ ถ้ามันเป็นคุณประโยชน์กับร่างกายๆ ร่างกายจะสดชื่น ถ้ามันเป็นพิษ เป็นพิษกินเข้าไปแล้วมันแพ้ กินเข้าไปแล้วมันเจ็บไข้ได้ป่วย

นี่ก็เหมือนกัน อารมณ์มันเป็นอาหารของใจ ความรู้สึก พุทโธๆๆ พุทธานุสติมันเป็นธรรมโอสธ เห็นใหม่ กรรมฐาน ๔๐ ห้อง พุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ มรณานุสติ สิ่งนี้มันเป็นอาหารของใจ

เวลาใจมัน โคนกิเลสตัณหาความทะยานอยากครอบงำขึ้นมามันก็ดันรนของมันตามประสาทของมัน มันใหญ่ใฝ่สูง อยากใหญ่อยากโต คนทั้งโลกนี้ ศีรษะคนทั้งโลกนี้ไม่พอใจ ไม่พอใจให้มันนั่ง ศีรษะคนทั้งโลกไม่พอใจให้มันนั่งนะ เพราะว่ามันจะอยู่บนศีรษะของเขา เห็นไหม สิ่งนี้มันเป็นพิษ เป็นพิษ อาหารที่เป็นพิษใจ กินเข้าไปมันก็ให้โทษแก่ร่างกายใจ

สิ่งที่อารมณ์ที่เราเสวยเข้าไป อารมณ์ที่เป็นกิเลสตัณหาความทะยานอยากใจ มันก็ทำให้กิเลสมันพองตัวขึ้น กิเลสมันใหญ่โตขึ้น กิเลสมันก็ครอบงำหัวใจขึ้น แล้วเราจะต่อสู้มันอย่างไรล่ะ เพราะกิเลสอันนั้นมันถึงทำให้เราเวียนว่ายตายเกิด เพราะกิเลสอันนั้นทำให้เราทุกข์เรายาก เพราะกิเลสอันนั้นแหละ แล้วธรรมล่ะ ธรรม ทำบุญกุศลนี้เป็นธรรม นี่บุญ เห็นไหม ไอนัน ออกุศล

นี่บุญกุศล บุญกุศลคือความสงบรวมเย็น ความสงบรวมเย็น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นบุญกุศลอย่างนี้ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปิดโลกธาตุ ใครเห็นแล้วก็ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าทั้งนั้น เพราะอยากมีอำนาจวาสนาอย่างนั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ พอปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ทำบุญกุศลแต่ละภพแต่ละชาติ สร้างคุณงามความดี ความปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์เสียสละๆ มาตลอด คุณดี พระเวสสันดรชาติสุดท้ายเสียสละทุกๆ อย่าง การเสียสละอย่างนั้นเสียสละเพื่ออะไรละ

การเสียสละอย่างนั้น เห็นไหม เขาทำไร่ไถนา ก็เพื่อประโยชน์ของเขา เพื่อผลของเขา ทำไร่ไถนาเขาก็ได้อาหารของเขาทุกปีๆ การกระทำนั้นไป เวลาภัยแล้งขึ้นมาเขาทำแล้วเขาไม่ได้ประโยชน์ของเขา เขาทำแล้วเขามีแต่ความทุกข์ยากของเขา เขาลงทุนลงแรงไปแล้วมีแต่ขาดทุนของเขา เขาก็เอาสมบัติเดิม เอาสิ่งทีละสะสมไว้มาประทังชีวิตไป

นี่ก็เหมือนกัน เวลาปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ สร้างคุณงามความดี ทำคุณงามความดี สร้างคุณงามความดีแต่ละภพแต่ละชาติ ให้ภพชาติให้หัวใจมีอำนาจวาสนาบารมีของเรา เราเห็นคุณประโยชน์อย่างนั้นเราถึงได้เสียสละของเราเพื่อประโยชน์กับเรา เพื่อประโยชน์กับหัวใจของเรา

ทำไมเวลาเกิดวิกฤติวิกฤติหนึ่ง คนคนหนึ่งทุกข์ยากแสนเข็ญ คนคนหนึ่งเขาอยู่ในวิกฤตินั้นเหมือนกัน ทำไมเขาเอาตัวรอดเขาได้ละ เพราะอะไร เพราะเขาฝึกฝนของเขามา ใจเขาฝึกฝนของเขามา คุณดี เราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง มันไม่มีอะไรคงที่หมดเลย แต่พวกเราทางโลกเขาพยายามจะให้มันคงที่ไว้ ถ้าคงที่ไม่ได้ เขาก็ตีค่าเสื่อมสภาพ นี่เขาค่ามัน เขาก็รู้ แต่เขาก็คิดเป็นธุรกิจหมดละ

ในโลกนี้ สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา แต่ความเป็นทุกข์นั้น เราเกิดอยู่กับความเป็นทุกข์นั้น เราอยู่กับโลกนั้น เราก็ต้องบริหารจัดการให้เรากับความทุกข์นั้นโดยพอประมาณ นี่คนมีบุญกุศล ฉะนั้น มีบุญกุศล มันก็เวียนว่ายตายเกิด เห็นไหม

คุณิ เวลาคนที่ปรารถนา เวลาประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ของเราเวลาที่มีคุณธรรมในหัวใจแล้วมันเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา ยังไม่ยอมตาย ยังไม่ยอมตาย ถ้าเมื่อใดประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้วจะตายเมื่อไหร่ก็ได้ เพราะตายแล้วมันไม่เกิดอีกใจ แต่ถ้ามันยังไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์ มีคุณธรรมในหัวใจ แต่มันต้องตาย ไม่ยอมตาย เพราะตายไปแล้วต้องไปเกิดอีก เกิดอีกมันก็ต้องมาประพฤติปฏิบัติ มาสร้างบุญกุศล มาประพฤติปฏิบัติให้มันถึงที่สุดแห่งทุกข์ให้ได้ ถ้าถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้วมันก็จะสิ้น

ถ้ามันจบอย่างนั้น มันจบอย่างนั้น แล้วจบอย่างนั้นแล้วใครเป็นคนได้ จบแล้วมันไม่เวียนว่ายตายเกิด เราก็ไม่ได้สิ่งใดเป็นประโยชน์กับเราเลย

สิ่งนั้นมันเป็นวิมุตติสุข สิ่งนี้เป็นที่สิ้นสุดของการเวียนว่ายตายเกิด การเวียนว่ายตายเกิดมันเปลี่ยนแปลงของมันไป

เราศึกษาอย่างนี้เราศึกษามาเรามีปัญญา เขาอยู่ในเหตุการณ์ที่วิกฤติเขามีแต่ความทุกข์ เขามีแต่ความพลัดพราก เขามีแต่ความเจ็บช้ำน้ำใจ เราก็อยู่ในเหตุการณ์พลัดพรากนั้นเหมือนกัน พออยู่ในเหตุการณ์พลัดพรากเหมือนกัน เรามีคุณธรรม มีธรรมโอสถเหยียวยาหัวใจของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็สอนไว้แล้ว มันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริง ใครจะฝืนความจริงนี้ไม่ได้ คนเราเกิดมาแล้วมันต้องตายหมด แต่ตายช้า ตายเร็ว หรือตายด้วยความสงบระงับ หรือตายไปด้วยความทุกข์ความยาก

ถ้าเรามีสติปัญญา นิธรรมโอสถ ธรรมะมันขโลมหัวใจของเรา ทุกข์ไหม? ทุกข์ ของพลัดพราก ของรักของหวงมันจากไปใครไม่ทุกข์ ทุกข์ทั้งนั้นแหละ แต่ทุกข์แล้วมันมีธรรมะเหยียวยาใจ แต่ทุกข์มันมีธรรมะเหยียวยา ทุกข์มันทุกข์ยากนะ นี่ผลของวิญญูะ ปัญญาอย่างนี้เขาเรียกว่า โลกียปัญญา

แต่เวลาเราจะทำคุณธรรมขึ้นมาในใจ เห็นไหม เขาทำสวนเขาทำลงไปที่ดิน เราจะปลูกฝังหัวใจของเรา เราจะฟื้นฟูใจของเรา เราจะมีคุณธรรมในใจของเรา เราต้องหาใจของเรา เราต้องทำลงที่ใจ ถ้าทำลงที่ใจ ใจมันอยู่ไหนล่ะ ใจมันอยู่ไหน

ในธรรมะบอกว่าเวลาเกิด จิตปฏิสนธิจิตอุบัติขึ้นถึงได้มีการเกิด เกิดมาเป็นเรา เราศึกษาธรรมะนี้เป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็เชื่อ แล้วจริงหรือเปล่าละ แล้วมัน

เป็นอย่างไร มันเป็นอย่างไร เราพุทโธๆ ติ พุทธานุสติ พุทโธเข้าไป พอจิตสงบเข้าไปมันรู้ เพราะจิตสงบเข้ามา พอจิตสงบเข้ามา เริ่มตั้งแต่พุทโธๆๆ มันมีความแตกต่างกันนะ จากหยาบ ละเอียดก็แตกต่างกันแล้ว พุทโธหยาบๆ พุทโธแบบรสชาติแตกต่าง พอมันละเอียดเข้ามามันมีรสชาติแล้ว

คูลี อาหารรสชาติที่ดี อาหารรสชาติที่จี๊ดซี้ด มันพุทโธๆ ไปเรื่อยๆ มันมีความแตกต่างทั้งนั้นแหละถ้าคนภาวนาโดยสติปัญญาที่ความละเอียดคนนะ เว้นไว้แต่เรา เราผู้ที่เริ่มปฏิบัติใหม่ เขาว่าอาหารชนิดนั้นก็ดี อาหารชนิดนี้ก็ดี พอไปกินอาหารทุกๆ อย่าง ไม่ถูกใจสักอย่างเลย เราถูกใจเฉพาะที่เคยกินนะ อาหารที่กินมาตั้งแต่เด็กๆ อันนั้นอร่อย อาหารที่เคยกินนะอร่อย อาหารที่ว่าดีที่สุด สูดยอดที่สุด อู๋ย! ไม่อร่อยสักอย่างเลย เห็นไหม

พุทโธๆ ไปไม่รู้เรื่องเลย แต่ถ้าไปคิดเรื่องของเราเนี่ยพอใจ เออ! ถ้าคิดเรื่องของเราเนี่ยอาหารเคยกินไง พอมันพุทโธๆ มันดีนั่นแหละ เขาว่าดี เขาว่าดี มันก็ว่ามันไม่ชอบๆ

ถ้ามันพุทโธๆ จนมันคุ้นเคย จนเป็นจริตเป็นนิสัย นี่มันชอบแล้ว เออ! จริงเนาะ มันจะจี๊ด มันจะซี้ด ธรรมชาติเหมือนน้ำใสสะอาด รสจี๊ดสนิท มีคุณประโยชน์กับร่างกาย แต่ถ้าเราชอบ ชอบอาหาร ชอบน้ำที่มันมีพิษมีภัย ชอบอย่างนั้นแหละ มันมีรสชาติ นี่รสชาติของมัน มันคิดอย่างนั้น

รสของธรรมชาติรสทั้งปวง แต่มันจะชนะอย่างไรล่ะ

พุทโธๆ จนจิตสงบเข้ามา ถ้าจิตสงบเข้ามา สงบเล็กน้อย สงบมากขึ้น แล้วพยายามฝึกฝนตรงนี้ให้มันคง เพราะเวลาฝึกฝนให้มันคงไว้ คนเรามีทุนสายป่านสั้นๆ แล้วจะไปทำธุรกิจกับบริษัทข้ามชาติ สู้เขาไม่ได้หรอก เขาบริษัทข้ามชาติ ทุนของเขานะ เอาแค่เศษกำไรมาเขามากกว่าเราเยอะแยะเลย นี่ก็เหมือนกัน พุทโธๆ พอจิตมันวูบวาบหน่อยเดียวก็ แหม! ฉันทจะเป็นพระอรหันต์นะ มันไร้สาระ

พุทโธๆ จิตสงบขึ้นมา ให้มันมันคงขึ้นมา ขำนาญในวสิริรักษามันไว้ เราจะมีมากมีน้อยเราก็ไม่ต้องว่าเราจะมีเงินทองเท่ากับบริษัทข้ามชาติหรือ บริษัทข้ามชาติ งบดุลของเขามากกว่างบประมาณประเทศอีก

เราจะมีมากมีน้อย เราก็พยายามฝึกฝนของเรา ทำให้มันสงบระงับเข้ามา แล้วฝึกหัดใช้ปัญญา ฝึกหัดใช้ปัญญา มันเป็นปัจจัยตั้ง มันเป็นสันติภูมิจิต มันเป็นการชำระล้างกิเลสจากหัวใจ

ของเรา มันไม่ใช่เราทำมาเพื่อเป็นทุนข้ามชาติ เพื่อจะไปอวดกับใครว่าเรามีทรัพย์สมบัติมากน้อย ขนาดไหนหรือ ทรัพย์สมบัติอย่างนั้นเป็นทรัพย์สมบัติของสาธารณะ

ทรัพย์สมบัติสาธารณะ ฟังสิ ทรัพย์สมบัติสาธารณะเพราะไม่มีใครเอาไปได้หรือ ไม่มีใครเอาสิ่งนั้นไปได้ เวลาตายไป ตายไปแต่บุญแต่กรรมเท่านั้น ไม่มีใครเอาสิ่งนั้นติดตัวไปได้ แต่เราจะเอาคุณประโยชน์กับเราไป

สิ่งที่เราเป็นทรัพย์สาธารณะ เราก็หาเพื่อสาธารณะ ร่างกายเป็นสาธารณะ ธาตุ ๔ นี้เป็นสาธารณะ เพราะทุกคนมีเหมือนกัน คนเกิดมา เราเป็นญาติกันโดยธรรม มีธาตุ ๔ เหมือนกัน มีธาตุ มีขันธุ์ ๕ เหมือนกัน เราเสมอกันโดยการเกิด เสมอกันโดยธาตุ ๔ และ ขันธุ์ ๕ เราถึงเป็นญาติกัน เป็นญาติกัน เป็นความเสมอภาคกัน แต่กิเลสตัณหาความทะยานอยากมีมากมีน้อย แตกต่างกัน แตกต่างกัน เห็นไหม คนเราความคิดแตกต่างกัน ความคิดเหมือนกัน แต่ความคิดแตกต่างกัน

ทีนี้เราประพฤติปฏิบัติเราก็จะเอาคุณธรรมของเรา เราไม่ใช่เอาคุณธรรมของใครหรือ เราไม่ได้ไปอวดใคร ไม่ต้องไปอวดใคร ไปเพิ่มให้ใคร พรหมจรรย์เพื่อใจนี้ พรหมจรรย์เพื่อหัวใจเรา นี้ เราจะสร้างคุณธรรมขึ้นมาในใจของเรา พุทโธๆ หัวใจให้เจอ แล้วรักษาไว้ๆ การว่ารักษาไว้ คนเรามีทุน คนเรามีเงินมีทองนะ จะเดินทางไปไหน จะใช้จ่ายอย่างไรมีความสบายมาก เพราะมีเงินมีทอง คนไม่มีเงินมีทองไปไหนก็ไปได้ อาศัยเกาะรถเขาไป โบกๆ กลางถนน ยืนโบกเลขขอไปด้วยคน ขอไปด้วยคนอยู่อย่างนั้นแหละ เพราะมันไม่มีสตางค์ คนมีเงินมีทองเขาไปได้ทั้งนั้นแหละ

ถ้าไม่มีสมาธิ ทำความสงบของใจไม่ได้จะทำอะไรกัน ถ้าจิตมันสงบเข้ามา คนมีเงินมีทอง มีเงินมีทอง เซลล์มันสับเลเยอะใครมีสตางค์ มันไปเสนอขายสินค้าที่บ้านเลเยอะ ขอให้ทำจิตให้สงบ ถ้าจิตมันสงบแล้วฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้ามีคุณธรรมขึ้นมาเป็นปัจจัยจัดตั้ง เป็นสันติภูมิจิโก เป็นผลประโยชน์ของเรา อันนี้เป็นอรรถสมมติ สมบัติส่วนใจ สมบัติส่วนตน ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ ขโมยที่ไหนจะมาชิงไม่ได้

ขนาดทางโลก ถ้ามีเงินนะ ๑๘ มงกุฎมันวางแผนเข้ามาล่อ มันหาเหยื่อนะ มันมาหลอกเอาได้ แต่อรรถสมมติในใจ ใครมาล่ออย่างไรก็เอาไปไม่ได้แล้วกันละ ใครจะมาบอกว่าแสดงธรรมให้ฟัง ใครจะมาขโมยปัญญาเรา พูดยังไงมันก็เอาไปไม่ได้หรือ มันได้แต่กิริยา ได้แต่ที่

เราบอกให้มันฟัง แต่มันเอาคุณธรรมของเราไปไม่ได้ มันเอาของเราไปไม่ได้ ใครก็เอาของเราไปไม่ได้

แต่ทรัพย์สมบัติทางโลก ขอให้มึนเถอะ มีสตางค์เถอะ เดียวมันมาหลอกแล้ว มันมีทุกอย่าง มันจะมาหลอกถึงบ้านเลย แต่ของเราถ้ามันอึดตบถ สมบัติส่วนตัวไม่ใช่สมบัติสาธารณะ เราจะทำคุณธรรมในใจนะ เวลาทุกข์ไม่ต้องบอกหรือว่าทุกข์ เพราะว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เวลาจะออกจากราชวังทุกข์ใหม่ คิดถึงสิ ไม่ใช่คนออกไปด้วยความสิ้นใจไม่ตอกนะ ในเมื่อภรรยานางพิมพา แล้วคลอดบุตรมา แล้วต้องจากไป หัวใจมันทุกข์ขนาดไหน คนที่รักมาก เรารักมาก เราไม่ใช่ทะเลาะเบาะแว้งกันแล้วต่างคนต่างไป รักมาก ไปนะ ไปแอบดูจะไปสังลาก็ไม่กล้านะ ละล้าละล้งๆ ทุกข์ใหม่ แล้วออกจากราชวังไป ไปขวนขวาย ไปพยายามอยู่ ๖ ปีทุกข์ใหม่ ฉะนั้น ความทุกข์ทุกดวงใจมีทั้งนั้นแหละ ไม่ต้องมาบอกว่าทุกข์อย่างไร ไร ทุกคนรู้ได้

แต่เวลาประพฤติปฏิบัติเป็นความจริงขึ้นมาละ เวลาไปศึกษา ๖ ปี ไปทุกข์ยากกับเขามา ๖ ปี แต่เวลาความจริงมันเกิดขึ้นกลางหัวใจ บอกใคร ใครก็ไม่รู้ จะไปเทศน์ปัญญาวัคคีย์ ปัญญาวัคคีย์มันนัดกันเลยนะ ไม่รับๆ เวลาเป็นพระอรหันต์แล้วจะไปบอกเขา เขาไม่ฟัง เขาฟังไม่เป็น แต่เวลาทุกข์ไม่ต้องบอก รู้เหมือนกันหมด แล้วเราจะประพฤติปฏิบัติ เราจะเอาความจริงของเรา เราปฏิบัติของเราเพื่อคุณประโยชน์ของเรา เราจะสร้างคุณธรรมในใจ

เขาอาบเหงื่อต่างน้ำเพื่อหาอยู่หากินเขาก็ทุกข์ เราก็ต้องทุกข์เพราะเราก็ต้องหาอยู่หากิน แต่หาอยู่หากินแล้วเรายังห่วงหัวใจของเรา หัวใจเวลามันทุกข์มันยากนะ เวลามันเรียกร้องความช่วยเหลือนะ คนเรามันจนตรอกมันหาคนดูแล หัวใจของเรามันเรียกร้องความช่วยเหลือ แล้วไปฟังธรรมๆ ก็แค่บอกวิธีการเท่านั้น คนจะช่วยเหลือหัวใจของเราก็ตัวเขาเองนั่นแหละ ก็ตัวจิตมันแก้จิต ตัวจิตนั่นแหละจะต้องทำความสงบเข้ามา ตัวจิตนั่นแหละต้องฝึกหัดใช้ปัญญา ตัวจิตนั่นแหละต้องสำรอก ต้องคายออก แล้วคายออก คายออกด้วยมรรคญาณ คายออกด้วยภาวนามยปัญญา

ปัญญาที่การศึกษานี้สุดมยปัญญา เห็นไหม ปัญญาเกิดจากจินตนาการ ปัญญาเกิดจากปรัชญานี้จินตมยปัญญาแก้เลสไม่ได้ แก้กิเลสไม่ได้เพราะมันเกิดจากใจใจ มันเกิดจากจิต มันไม่เข้าถึงจิต ถ้าภาวนามยปัญญามันเกิดนะ จิตสงบแล้วฝึกหัดใช้ปัญญา จิตสงบแล้ว ปัญญาที่เกิด

จากจิตมันสำรอกกายตัวมันเอง ภาวนามยปัญญา ครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นท่านจะเน้นย้ำลงตรงนี้ แล้วฝึกหัดตะล่อมเข้ามา

จากปัญญาเริ่มต้นก็จากสุตมยปัญญานั้นแหละ เพราะมีการศึกษา สัจชาตญาณของมนุษย์ ก็ต้องเกิดอย่างนั้น ศึกษามาแล้วเป็นแนวทางไว้ประพฤติปฏิบัติ แล้วปฏิบัติก็เกิดจินตนาการขึ้นไปอย่างไร เราก็พยายามทำของเราขึ้นไป แล้วถ้าเกิดภาวนามยปัญญามันรู้แจ้ง พอมันรู้แจ้งมัน ตะลึงเลยละ มนุษย์คนหนึ่งทำได้ขนาดนี้เขียวหรือ หัวใจดวงหนึ่งทำได้ขนาดนี้เขียวหรือ เทวดา อินทร์ พรหมยังทำไม่ได้แบบนี้

เวลามันรู้แจ้งขึ้นมาในหัวใจ มันรู้แจ้งขึ้นมาในหัวใจ แล้วถ้าไปฟังคนอื่นมันก็รู้แจ้งของคนอื่น มันก็ไม่มหัสจรรย์เหมือนรู้แจ้งกลางหัวใจของเรา ถ้ามันเกิดความรู้แจ้งในหัวใจของเรา มันถึงสำรอก มันถึงกายอวิชาใจ เพราะมันรู้แจ้งกลางหัวใจดวงนี้ เห็นไหม

เราแสวงหามรรค หากุณธรรมในใจ เราแสวงหากุณธรรมในใจ เราต้องหาหัวใจเราให้ เจอ ทำสัมมาสมาธิขึ้นมาให้ได้ แล้วพยายามฝึกหัดสำรอกกายมันออก เราจะแสวงหาหัวใจของเรา สร้างกุณธรรมในหัวใจของเราให้มันเป็นความจริงของเรา เอวัง